

RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA QISHLOQ XO'JALIGI YERLARINING ME'YORIY QIYMATINI ANIQLASH

Qarshi davlat texnika universiteti magistranti

Buriyeva Sado Sadullo qizi

Annotatsiya: Maqolada qishloq xo'jaligi yerlari me'yoriy qiymatini aniqlash jarayonida raqamli texnologiyalardan foydalanishning ilmiy-uslubiy asoslari yoritilgan. Tadqiqotda geografik axborot tizimlari, masofadan zondlash ma'lumotlari hamda sun'iy intellekt texnologiyalarining yer baholashdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Olingan natijalar raqamli yondashuvlar yer baholashning aniqligi va shaffofligini oshirishini hamda yer resurslaridan samarali foydalanishni ta'minlashini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: qishloq xo'jaligi yerlari, me'yoriy qiymat, raqamli texnologiyalar, geografik axborot tizimlari, masofadan zondlash, yer baholash.

Kirish: Qishloq xo'jaligi yerlari mamlakat iqtisodiy salohiyatini belgilovchi asosiy tabiiy resurslardan biri hisoblanadi. Yer resurslaridan oqilona foydalanish va ularni iqtisodiy jihatdan to'g'ri baholash davlat yer siyosatining muhim yo'nalishlaridan biridir. Qishloq xo'jaligi yerlari me'yoriy qiymatini aniqlash yer solig'ini hisoblash, ijara munosabatlarini tartibga solish hamda yer bozorini rivojlantirishda asosiy vosita bo'lib xizmat qiladi.

An'anaviy baholash usullarining subyektivlikka moyilligi va vaqt hamda resurs talabchanligi ularni takomillashtirish zaruratini yuzaga keltirmoqda. Shu nuqtayi nazardan, raqamli texnologiyalar asosida yer baholash tizimlarini joriy etish dolzarb ilmiy-amaliy masala hisoblanadi.

Qishloq xo'jaligi yerlari me'yoriy qiymatining iqtisodiy mazmuni

Qishloq xo'jaligi yerlari me'yoriy qiymati — yer uchastkasining tabiiy-iqlim sharoiti, tuproq unumdorligi, meliorativ holati, geografik joylashuvi va infratuzilma bilan ta'minlanganlik darajasini hisobga olgan holda aniqlanadigan iqtisodiy ko'rsatkichdir.

Me'yoriy qiymat quyidagi funksiyalarni bajaradi:

- yer solig'i va majburiy to'lovlarni hisoblash;
- yer ijara haqini belgilash;
- yer munosabatlarini iqtisodiy tartibga solish;
- investitsiya jarayonlarini rag'batlantirish.

**Yer baholash jarayonida raqamli texnologiyalardan foydalanish
imkoniyatlari**

Geografik axborot tizimlari asosida baholash

Geografik axborot tizimlari yer uchastkalariga oid fazoviy va atributiv ma'lumotlarni integratsiyalash imkonini beradi. GAT texnologiyalari yordamida tuproq turlari, relyef, suv ta'minoti va meliorativ holat bo'yicha tematik xaritalar shakllantiriladi. Bu esa yerning me'yoriy qiymatini aniqlashda ko'p omilli tahlilni amalga oshirishga imkon yaratadi.

Masofadan zondlash ma'lumotlaridan foydalanish

Masofadan zondlash texnologiyalari yer resurslarining holatini operativ baholash imkonini beradi. Sun'iy yo'ldosh tasvirlari asosida:

- ekinlarning vegetatsiya holati;
- tuproq namligi darajasi;
- yer degradatsiyasi ko'rsatkichlari aniqlanadi.

Mazkur ma'lumotlar yer unumdorligini baholashda muhim indikator sifatida xizmat qiladi.

Sun'iy intellekt va ma'lumotlarni avtomatlashtirilgan tahlili

Sun'iy intellekt algoritmlari va mashinaviy o'rganish usullari yer baholash jarayonida katta hajmdagi ma'lumotlarni tahlil qilish, baholash natijalarini prognozlash hamda inson omilini kamaytirish imkonini beradi.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqot jarayonida quyidagi ilmiy metodlardan foydalanildi:

- iqtisodiy-statistik tahlil;
- fazoviy tahlil va kartografik usullar;
- masofadan zondlash ma'lumotlarini qayta ishlash;

- solishtirma va tizimli yondashuv.

Tadqiqot natijalari

O'tkazilgan tahlillar natijasida raqamli texnologiyalar asosida aniqlangan me'yoriy qiymat an'anaviy usullarga nisbatan yuqori aniqlikka ega ekanligi aniqlandi. Xususan, GAT va masofadan zondlash texnologiyalaridan foydalanish yer unumdorligini baholashda subyektivlikni kamaytirib, baholash jarayonining ishonchliligini oshiradi.

Shuningdek, raqamli baholash tizimlari yer resurslari ustidan doimiy monitoring olib borish hamda yer degradatsiyasining oldini olish imkonini yaratadi.

Xulosa: Qishloq xo'jaligi yerlari me'yoriy qiymatini aniqlashda raqamli texnologiyalarni qo'llash zamonaviy yer munosabatlarini rivojlantirishning muhim sharti hisoblanadi. Geografik axborot tizimlari, masofadan zondlash va sun'iy intellekt texnologiyalarini integratsiyalash orqali yer baholash jarayonining aniqligi, shaffofligi va samaradorligini oshirish mumkin. Ushbu yondashuvlarni milliy yer kadastri tizimiga joriy etish ilmiy-amaliy jihatdan maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. FAO. Land Evaluation towards a Revised Framework. Rome, 2019.
2. Longley P.A., Goodchild M.F., Maguire D.J., Rhind D.W. Geographic Information Systems and Science. Wiley, 2020.
3. Burrough P.A., McDonnell R.A. Principles of Geographical Information Systems. Oxford University Press, 2018.
4. O'zbekiston Respublikasi Yer kodeksi.